Pro Heinävesi kiittää ympäristövaliokuntaa mahdollisuudesta lausua kaivoslaista HE 126/2022

Työ- ja elinkeinoministeriö on kuvaillut kaivoslain valmistelua erityisen avoimeksi. Pro Heinävesi haluaa tuoda esille, että hallituksen esityksen pohjapaperi ei ole yli kahden vuoden käsittelyn aikana muuttunut useista kuulemisista huolimatta pieniä yksityiskohtia lukuunottamatta juuri lainkaan. Toivomme, että tällä kierroksella on vihdoin vaikutusta hallituksen esitykseen.

Ympäristönsuojelun parannukset jäävät kaivoslakiehdotuksessa vähäisiksi SYKE:n tekemän vaikutusarvion mukaan, joten ympäristövaliokunnalle on jäänyt korjattavaa valiokuntakierrokselle. On ensisijaisen tärkeää, että kaivoslakiuudistus viedään läpi kuluvalla hallituskaudella, jotta kunnan vaikutusvaltaa varmasti lisätään kaavoituksen kautta hallitusohjelman mukaisesti. Koska kaivoslaki on jäämässä tällä uudistuskierroksella edelleen valtavan löysäksi, on seuraavan hallituksen aloitettava kaivoslain kokonaisuudistus.

Hallitusohjelmakirjaus kunnan vaikutusmahdollisuuksien takaamisesta ei ole menossa läpi luvattuun tapaan. Lakiesityksen 46 § kohdassa 7 jätetään takaportti kaivoslupien myöntämiseksi ilman kuntien hyväksyntää kirjauksella: "tai muusta alueiden käyttöön liittyvästä painavasta syystä, jollei tärkeä yleinen etu edellytä luvan myöntämistä." **Tämä takaportti tulee poistaa lakiehdotuksesta.**

Olisi tärkeää, että kaivoksen toimintaa ja ympäristöasioita koskevat luvat käsiteltäisiin yhtä aikaa. Tästä hyötyisi sekä toiminnanharjoittaja, joka saisi luvat “yhdeltä luukulta” että ympäristö, kun lupien ja lakien väliin ei putoaisi ympäristölle tärkeitä asioita.
Kansalaisten laaja rintama on vaatinut **ympäristölupaa kaivosluvan edellytykseksi.** Ympäristölupa tulisi vähintäänkin sitoa kaivoslupaan. Tämä muutos on luonteeltaan yksinkertainen ja hyvin toteutettavissa vielä valiokuntavaiheessa. Kaivoslain sanamuotoja tulisi myös tiukentaa siten, että kaivokset saisivat aiheuttaa vain vähäisiä ympäristöhaittoja.

Sipilän hallitus poisti kaivosyhtiöiltä velvollisuuden toimittaa arvio hankkeen ympäristövaikutuksista kaivoslupahakemuksen yhteydessä. Tämä virhe on korjattava tällä hallituskaudella.

Kaivoslakiin esitetään myös heikennyksiä paikallisnäkökulmasta. Malminetsintäluvan haltija voisi heti ensimmäisen luvan kohdalla käynnistää toiminnan jo ennen valitusten käsittelyä. Tämä heikennys on poistettava lakiesityksestä.

Kansalaiset, muut elinkeinot ja kunnat ovat painokkaasti vaatineet vesilain kaltaisen **intressivertailun** lisäämistä osaksi malminetsintä- ja kaivoslupaharkintaa, jotta yhteiskunnan kokonaisetu voidaan huomioida lupaharkinnassa. Ilman intressivertailun lisäämistä osaksi malminetsintä- ja kaivoslupaprosesseja, ei muiden elinkeinojen ja kunnan intressejä tulla huomioimaan jatkossakaan. Nykyinen käytäntö, jossa lähinnä kaivosyhtiöillä on oikeusasema malminetsintälupaharkinnassa, ei kuulu Suomen kaltaiseen demokraattiseen oikeusvaltioon.

**Heinävesi on hyvä esimerkki** siitä, mihin löysä kaivoslaki ja valtion tempoileva akkuklusteripolitiikka on johtanut. Heinävedellä on Lintulan ja Valamon luostarien ja Suomen kauneimman sisävesireitin äärellä malminetsintähanke. Valtio on rahoittanut akkuklusterin nimissä yli miljoonalla eurolla brittiomisteista junioriyhtiötä, joka on tehnyt malminetsintää Heinävedellä vuodesta 2018 lähtien vastoin kuntapäättäjien, maanomistajien, alueen luostareiden ja heinäveteläisten tahtoa. Yhtiön kohtaama laaja vastustus on loogista tilanteessa, jossa Heinäveden ensisijaisiin tulonlähteisiin kuuluvat puhtaaseen luontoon pohjaava matkailu, Suomen ainoat luostarit sekä vapaa-ajan asukkaiden alueelle tuoma kasvu. Heinävesi on myös viimeisiä kirkasvetisiä alueita Suomessa, Kermajärvellä ei sinilevää nähty tänäkään kesänä.

Kaivoksen tulo tuhoaisi kaiken tämän, mutta tästä huolimatta valtio on vuosi toisensa jälkeen jatkanut julkista rahoitusta alueella toimivalle yhtiölle. Kuten monen Suomessa toimivan

kaivosyhtiön tilanteessa, yhtiön julkista rahoitusta ei voida perustella edes viime aikoina nousseiden valtion omavaraisuus- tai huoltovarmuustavoitteiden nimissä. Yhtiön tärkein yhteistyökumppani Suomessa on vuodesta 2022 lähtien **kiinalainen** Qingdao Hensen Graphite Ltd.

**Jos kaivoslaissa olisi mukana intressivertailu ja kunnan sekä maanomistajien aidot vaikutusmahdollisuudet jo malminetsintälupavaiheessa**, ei Heinäveden kunnan, asukkaiden ja alueen elinkeinojen olisi tarvinnut roikkua brittiläisen junioriyhtiön löysässä hirressä viimeiset viisi vuotta. Alueella olisi voitu keskittyä ympäristön kannalta kestävien ja teoriassa ikuisesti taloudellista hyvinvointia tuottavien elinkeinojen kehittämiseen.

On hyvä huomioida, että Heinäveden esimerkki ei ole poikkeus säännössä. Kaivoslain taloudellisesta ja demokraattisesta katsantokannasta vastuuton luonne on synnyttänyt lukuisia vastaavanlaisia tilanteita ympäri Suomea. Tukes myöntää keskimäärin 150 malminetsintälupaa vuosittain ja nämä luvat voivat jatkolupineen venyä yli 15 vuoden pituisiksi. Tukesin kaivosryhmän päällikön mukaan käytännössä jokainen hakija saa Suomessa malminetsintäluvan.

Suomessa ei ole tehty toistaiseksi selvitystä siitä, millaista taantumaa malminetsintälupien luoma taloudellinen epävarmuus on aiheuttanut pienille kunnille ympäri Suomea. Esimerkkejä kunnista ympäri matkailun sydänalueita on runsaasti. Asetelma on sekä kuntatalouden että kansantalouden kannalta ongelmallinen matkailun työllistäessä kaivosteollisuuteen verrattuna kotimaassa arviolta yli kymmenkertaisen määrän ihmisiä.

**Kaivoslaista tulee poistaa periaate, jonka mukaan Tukesin on aina myönnettävä malminetsintälupa, ellei sille ole laissa määritettyä estettä.** Lakimuutoksen myötä on päästävä eroon nykyisestä käytännöstä, että Tukes hyväksyy ilman harkintaa malminetsintähakemuksia, jättäen huomiotta niin etsintää liittyvät osallisten kannanotot kuin ympäristöriskit (esimerkiksi uraani- tai asbestirikkailla alueilla ja pohjavesialueilla). On myös kaivostoimijoiden etu, ettei malminetsintään uhrata resursseja siellä minne kaivosta ei lopulta voida hyväksyä.

Malminetsijöille tällä hetkellä ei tehdä lupaharkinnassa edes turvallisuusarviointeja. Etsijät voivat kulkea vapaasti miltei missä vain erilaisen välineistön kanssa, ilman että Tukes voi tai haluaa asiaa lupaharkinnassaan huomioida.

Malminetsinnälle tulisi myös asettaa nykyistä laajempia kieltoja. **Malminetsintä tulisi kieltää kaikilla luonnonsuojelualueilla ja Saimaan alue tulisi julistaa malminetsinnän nogo-alueeksi.** Alkuperäiskansojen oikeuksien turvaaminen ja takaaminen on erittäin tärkeää kaivoslaissa. Saamelaiset ovat Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa ja olemme sitoutuneet sopimuksin turvaamaan heidän elinkeinojen, kielen, kulttuurin ja elämäntavan säilymisen. Saamelaisten kotiseutualue on määriteltävä malminetsinnän ja kaivostoiminnan ulkopuolelle tai heille on annettava ehdoton veto-oikeus asian päättämiseksi.

Heinävedellä 5.10.2022

Jukka Leppänen
Pro Heinävesi